

نگارنده این وقایع شادروان دکتر حسین خان کحال یکی از مشروطه خواهان مجاهد و صدیق و اهمیت این یادداشتها از آنجاست که وی واقعه هر روز از این انقلاب عظیم را با شیوه ای خلاصه و ساده و بی حشو و زائد بهمانگونه که دیده یا شنیده در تقویمی چایی بنخط ریز نوشته است . بنابراین از لحاظ جریان یهائی روزانه اتفاقات و تاریخ صحیح وقوع آنها جای هیچگونه شك و تردد نیست و میتواند وقایع نگاران و تاریخ نویسان را سند و حجت باشد .
گوهر

سال ۱۳۲۴ قمری اعطای مشروطیت

سه شنبه اول صفر المظفر ۱۳۲۴ = ۶ فروردین ۱۲۸۵ شمسی = ۲۷ مارس ۱۹۰۶ میلادی.

شاه وزراء را خواسته و مذاکره انعقاد مجلس عدلیه را فرمودند (مظفرالدین شاه).

دوشنبه ۷ صفر ۱۳۲۴ = ۱۲ فروردین ۱۲۸۵ شمسی = ۲ آوریل ۱۹۰۶ میلادی.

حاجی شیخ رئیس دسرمنبر بدگوئی میکرد. حکم به تبعید ایشان شد (ولی اجرا نشد).

پنجشنبه ۱۰ صفر ۱۳۲۴ = ۱۵ فروردین ۱۲۸۵ شمسی = ۵ آوریل ۱۹۰۶ میلادی.

اعلانی از طرف نیرالدوله شد که گوشت را (چارك) ۳۲ شاهی بفروشند.

دوشنبه ۱۴ صفر ۱۳۲۴ = ۱۹ فروردین ۱۲۸۵ شمسی = ۹ آوریل ۱۹۰۶ میلادی .
تحتی گوشت بدرجه اعلا.

شنبه ۱۹ صفر ۱۳۲۴ = ۲۴ فروردین ۱۲۸۵ شمسی = ۱۴ آوریل ۱۹۰۶ میلادی .

مجلس منعقد شد و گفتگوی قوانین جدید و تشکیل مجلس عدالتخانه و غیره شد. بعضی با احتشام السلطنه که طالب و هواخواه طرز جدید است مدعی شدند. ناصرالملک انعقاد مجلس را بی ثمر میدانند ولی امیربهدر جنگ بکلی مدعی شده بنای بدگویی را با احتشام السلطنه گذاشته بکلی وضع را بهمزده حضوراً درپیش شاه بد میگوید و عائق و مانع اجرای قوانین و انعقاد مجلس شد (و حال آنکه شاه راضی بود).

جمعه ۲۵ صفر ۱۳۲۴ = ۳۰ فروردین ۱۲۸۵ شمسی = ۲۰ آوریل ۱۹۰۶ میلادی .

مسیونولس از فرنگ وارد شد و حال آنکه قرار شده بود نیاید.

چهارشنبه ۳۰ صفر ۱۳۲۴ = ۴ اردیبهشت ۱۲۸۵ شمسی = ۲۵ آوریل ۱۹۰۶ میلادی .

احتشام السلطنه مأمور به کمیسیون ساوجبلاغ شد و معجلا حرکت کسرد (البته سبب این مأموریت معلوم است که مقصود و منظور چه بوده است).

چهارشنبه ۷ ربیع الاول ۱۳۲۴ = ۱۲ اردیبهشت ۱۲۸۵ شمسی = ۲ ماه مه ۱۹۰۶ میلادی .

حاجی سعید السلطنه را از تهران تبعید نمودند، بواسطه اینکه پس از مراجعت از مکه بنای خصوصیت را با علماء گذاشته مخصوصاً با سید محمد مجتهدی بنای مراده را گذاشته بود.

چهارشنبه ۱۴ ربیع الاول ۱۳۲۴ = ۱۹ اردیبهشت ۱۲۸۵ شمسی = ۹ مه ۱۹۰۶ میلادی .

آمدن محظوم الملک با اتباع شعاع السلطنه از شیراز معزولا.

یادداشت نیمه دوم ربیع الاول ۱۳۲۴ - اوضاع بکلی مغشوش است. در تهران هر شب لایحه مبنی بر هرجان انداخته میشود و شب نامه هم میاندازند و تماماً جهت انعقاد مجلس عدالتخانه است. سرچاها مغشوش است. اهالی کردستان جلال الدوله را از حکومت معزول کردند. اهالی دشت و کیلان مشغول عزل عضد السلطان هستند. هکذا سایر بلاد. کلیه اوضاع بسیار بد و مغشوش

است و تركها بمجله و تعجيل مشغول غارت و چپاول هستند. پسرهای شاه مدد مرتبه بسدتر از تركها هستند. درهمه چیز.

جمعه ۱۶ ربیع الاول ۱۳۲۳ قمری = ۲۱ اردیبهشت ۱۲۸۵ شمسی = ۱۱ ماه مه ۱۹۰۶ میلادی .

علماء متصل در گفتگوی انعقاد مجلس عدلیه هستند (بطور خشونت).

شنبه ۱۷ ربیع الاول ۱۳۲۳ قمری = ۲۲ اردیبهشت ۱۲۸۵ شمسی = ۱۲ ماه مه ۱۹۰۶ میلادی .

در روز عید مولود حضرت ختمی مرتبت انقلاب حالی برای شاه پیدا شده و رفته رفته سخت تر شد که قریب بهلاکت رسید (اورمی).

چهارشنبه ۲۸ ربیع الاول ۱۳۲۳ قمری = ۲ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۲۳ ماه مه ۱۹۰۶ میلادی .

مدتی است که گوشت و سایر مأكولات بقیهت گران و کم بدست میآید. نیرالدوله کمافی السابق مشغول تعدی و اجحاف است. اگرچه میگویند بقوه و قدرت عین الدوله اتابك است که یومیه پانصد تومان از نانواخانه و قصابخانه میخواهند.

یادداشت راجع به نیمه اول ماه ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری - در مجلس اتابك اظهار داشتند که اهالی شیراز از شعاع السلطنه رنجیده اند و بنابراین برای خاطر او اهالی را ترنجانید. شعاع السلطنه اظهار نمود تمام ایران از شما رنجیده اند و اهالی تهران خصوصاً تکلیف چیست من از حکومت شیراز استعفاء میدهم و اتابك باید از صدارت استعفا بدهد. اغتشاش و انقلاب مردم شیراز تمام نشده باز بهمان وضع سابق هستند و از فراریکه میگویند از تهران قوام الملك و نصیر الملك آنها را تحریک میکنند و مردم مشغول کار خود هستند و بهیچوجه کار حکومت از وزیر مخصوص پیش رفتی ندارد تا بعد چه شود.

جمعه اول ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۳ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۲۵ ماه مه ۱۹۰۶ میلادی .

عجالتاً نان منی دو قران و گوشت بقول خودشان چارکی ۲۸ شاهی (هفت عباسی) است (گوشت پیدا نمیشود).

یکشنبه سوم ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۶ خرداد ماه شمسی ۱۲۸۵ = ۲۷ ماه مه ۱۹۰۶ میلادی .

آقای سید محمد، کاغذی به اتابك اعظم نوشته و درخواست مجلس عدلیه نموده است و تهدید کرده که در انقراض دولت قاجاریه ساعی هستم.

پنجشنبه ۷ ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۱۰ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۳۱ ماه ۴۵ ۱۹۰۶ میلادی .

دیشب آقا سید عبدالله مجتهد به منیر رفته و مردم را تحریک و ترغیب کرده که وضع دولت تماماً مبنی بر ظلم است و راه چاره یا مجلس عدالت است یا هجرت از تهران. مردم در کمال انقلاب هستند.

جمعه ۸ ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۱۱ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = اول ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

زنها در دارالحکومه هجوم کرده بنای هتاکه گذاشته و شکایت ازگرانی کرده. نیرالدوله سادروژه دولت خواسته است (گویا دوسه نفر را گرفته اند).

یکشنبه ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۱۳ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۳ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

زنها اتابک را دوره کرده داد و فریاد کردند فحش دادند. تغیر ایشان بخرج نرفت.

سه شنبه ۱۲ ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۱۵ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۵ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

دوسه روز است حال شاه بازم بهم خورده ولی علماء مشغول گفتگوی خود هستند و اعتنائی ندارند.

پنجشنبه ۱۴ ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۱۷ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۷ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

دولت برای جلب قبول عامه و برهم زدن حوزه علمیه و غیره نشان را منی سپه داهی و گوشت را چارکسی شش عباسی (۲۴ شاهی) کرده ولی باز مردم دور علماء هستند و تمنا میس عدالت ولی را مینمایند و عجلتاً امیر بهادر جنگ عائق ظاهری و باطنی و اتابک اعظم و حاجب الدوله و ناصر الملک همدانی و غیره در انعقاد مجلس بی میل میباشند.

یکشنبه ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۲۰ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۰ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

قوام الملک و نصیر الملک را در منزل حاجب الدوله حبس کردند .

دوشنبه ۱۸ ربیع الثانی ۱۳۲۳ قمری = ۲۱ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۱ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

بواسطه انقلاب و اغتشاش شیراز وزیر مخصوص استعفا داد (یا او را عزل کردند) و علاء الدوله را حاکم کرده و معجلاً روانه خواهند کرد.

سه‌شنبه ۱۹ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۲۲ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۲ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

چون حوزه اخوان صفا رویترقی داشت لهذا ظهیرالدوله را حاکم همدان کردند و مأمور بسر او گذاشتند که معجلا برود.

چهارشنبه ۲۰ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۲۳ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۳ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

قراربراین شد که از چهارساعت از شب گذشته شیور بکشند و هرکس باشد بگیرندو اگر نمکین نکرده باگلوله بزنند.

جمعه ۲۲ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۲۵ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۵ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

دو روز قبل خواستند حاجی شیخ‌الرئیس را تبعید نمایند متحصن بسفارت عثمانی شد.

شنبه ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۲۶ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۶ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

مهمانی شاه بخانه اتابک. (این اتابک همان شاهزاده عبدالسجید میرزا عین‌الدوله است)

سه‌شنبه ۲۶ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۲۹ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۹ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

حسبالامر علماء را در دربار خواستند جهت گفتگو ولی علماء نرفتند و بطور خشونت جواب دادند.

چهارشنبه ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۳۰ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۲۰ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

آقاشیخ مرتضی منزل اتابک رفته وبعد از گفتگوی زیاد اتابک جواب داد قانون ممکن است ولی انعقاد مجلس غیرممکن است.

چهارشنبه ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۳۰ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۲۰ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

بعداز ملاقات آقاشیخ مرتضی با اتابک اعظم که بسختی جواب شنید علماء امنیت خواستند که ازايران بروند. اتابک هم اجازه داد. علماء گفتند بقول شما اطمینان نداریم تا وزراء مختار روس و انگلیس هم ضامن شوند. دیگر گفتگو خاموش شد. فقط علماء درس ، مسجد ، منبر ، مرافه وغیره وغیره را بکلی ترک کردند.

شنبه ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ قمری = ۲۶ خرداد ۱۲۸۵ شمسی = ۱۶ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

شروع به تبعید مخلوق را گذارده‌اند، اشخاصیکه تاکنون اخراج کرده‌اند از این قرارند: میرزا حسن رشدیه - مجدالاسلام - میرزا آقا تاجر اصفهانی - شیخ مهدی مدیر مظفری . مهدی گاوکش و علی واصفر نوکرهای آقا سید عبدالله . این سه نفر را تنبیه سخت کردند و حبس نمودند ولی از شهر خارج نکردند.

چهارشنبه ۳ جمادی الاول ۱۳۲۳ قمری = ۶ تیرماه ۱۲۸۵ شمسی = ۲۷ ژوئن ۱۹۰۶ میلادی .

حاجی شیخ الرئیس بواسطه دستخط شاه مطمئن شده مجلانه بمنزلش آمد.

دوشنبه ۱۶ جمادی الاول ۱۳۲۳ قمری = ۱۸ تیرماه ۱۲۸۵ شمسی = ۹ ژوئیه ۱۹۰۶ میلادی .

اتابک شاه را در مبارک آباد مهمان کرد.

چهارشنبه ۱۸ جمادی الاول ۱۳۲۳ قمری = ۲۰ تیرماه ۱۲۸۵ شمسی = ۱۱ ژوئیه ۱۹۰۶ میلادی .

صبح چهارشنبه حکم باخراج شیخ محمد واعظ شد و سربازان در کمال قدرت حاج شیخ را جاوانداخته میبردند که یکدفعه بحکم حاجی شیخ مردم سربازان را دوره کردند. مجبوراً حاج شیخ را بردند بقراولخانه ، مردم ازدحام کردند وصاحب منصب حکم کرد سرباز شلیک کند ، گوش ندادند شهرد صاحب منصب را تفنگ سببی را زد و کشت. مردم بیشتر هجوم کردند و شیخ را از سربازان گرفته بردند.

چهارشنبه ۱۸ جمادی الاول ۱۳۲۳ قمری = ۲۰ تیرماه ۱۲۸۵ شمسی = ۱۱ ژوئیه ۱۹۰۶ میلادی .

نصرا السلطنه شاه را مهمان کرد - (نصرا السلطنه : محمد ولی خان تنکابنی است که بعد سپهدار شد).

جمعه ۲۰ جمادی الاول ۱۳۲۳ قمری = ۲۲ تیرماه ۱۲۸۵ شمسی = ۱۳ ژوئیه ۱۹۰۶ میلادی .

بطریق هرروزه، علماء ومخلوق در مسجد جمعه جمع بودند. بعد از روضه خوانی بخيال سینه زنی دور ایستادند که یکدفعه فوج فراهان شلیک کردند. از عده مقتولین، جز یک نفر سید و دو نفر دیگر ، مابقی را فرمان دادند مخفی کنند تا شام بردند. بعد در بازار تیری خالی کردند. مردم از مسجد فرار کردند. مابقی را خود آقایان از مسجد خارج کردند واجازه باز کردن دکاکین وغیره را دادند. هواخواهان علماء بجزئی صدائی از حال طبیعی خارج شده در مسجد بروی یکدیگر میریزند لهذا علماء صلاح دیدند که آنها دیگر در مسجد نباشند. آنچه بعدها معلوم شد عده اموات ۱۴۲ نفر بود که زنده و مرده روی هم ریختند و جمعی خفه شدند.

مانده دارد